

Ks. Paweł Rabczyński¹
Wydział Teologii
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Ustanowienie Eucharystii w dziele fundacji Kościoła

Słowa kluczowe: geneza Kościoła; ustanowienie Eucharystii; Ostatnia Wieczerza; ustanowienie Dwunastu.

Keywords: genesis of the Church; establishment of the Eucharist; the Last Supper; calling of the Twelve.

Wprowadzenie w problematykę

Zagadnienie genezy Kościoła należy do wciąż aktualnej i na nowo podejmowanej problematyki teologicznej. Nie milkną bowiem, i powracają jak echo, jednostronne twierdzenia radykalnie oddzielające Jezusa historycznego od Eklezji. Hipotezy wysuwane przez niektórych przedstawicieli teologii liberalnej wprost zaprzeczają założycielskiej woli Jezusa Chrystusa wobec Kościoła, widząc w nim instytucję czysto ludzką, wynik społecznego rozwoju grupy zwolenników Nauczyciela z Nazaretu, wspólnotę popaschalną, która tylko rozwija głoszone przez Niego idee (Penna R., 2011, s. 242–247; Lohfink G., 2005, s. 240–243; Rusecki M., 1997, s. 107–116; Rusecki M., 2014, s. 93–99). Znana i często przywoływana egzemplifikacją stanowiska krytycznego wobec boskiego (chrystusowego) pochodzenia Kościoła jest stwierdzenie Alfreda Loisy'ego (1904, s. 155): „Jezus zwiastował królestwo Boże, a przyszedł Kościół”. Stało się ono wręcz hasłem wywoławczym i transparentem sprzeciwu. Szkoda tylko, że posługujący się tym zdaniem błędnie je interpretują, niezgodnie z intencją autora, który opowiadając się przeciwko religijnemu indywidualizmowi Adolfa Harnacka, chciał podkreślić ciągłość przepowiadania Jezusa i Eklezji. Lektura tekstów Nowego Testamentu pokazuje, że przeciwstawianie Królestwa Bożego

¹ Ks. Paweł Rabczyński, Katedra Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Moralnej, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Hozjusza 15, 11-041 Olsztyn, Polska, pawel.rabczynski@uwm.edu.pl, <http://orcid.org/0000-0002-8732-7019>.

(gr. *Basileia tou Theou*) i Kościoła nie jest uprawnione, bowiem specyfika Eklezji polega na zgromadzeniu i oczyszczeniu ludu dla tego Królestwa (Ratzinger Joseph – Benedykt XVI, 2009, s. 15–17; Ratzinger Joseph – Benedykt XVI, 2007, s. 51–63; Kasper W., 2005, s. 129–130; Lohfink G., 2005, s. 242; Nawracała T., 2011, s. 173–211).

Wobec odzywających kontrowersji wokół pochodzenia Eklezji, rodzi się pytanie, czy Kościół jest wspólnotą, którą ufundował Jezus Chrystus, a jeśli tak, kiedy się to dokonało i za pomocą jakiego aktu.

Należy zauważyć, że współcześni teologowie – podążając szlakiem wyznaczonym przez Ewangelie – nie łączą powstania Kościoła z jakimś konkretnym słowem lub czynem Jezusa, lecz mówią o Eklezji jako owocu całego Jego życia. W postępowaniu Nauczyciela z Nazaretu można dostrzec wyraźną wolę założenia Kościoła oraz konkretne wydarzenia przygotowujące jego fundację, tak, aby mógł on w pełni zaistnieć w czasie popaschalnym. Eklezjotwórcza działalność Jezusa Chrystusa nie ma charakteru incydentalnego, okazjonalnego, lecz świadomy i celowy. Jezus działa w konkretnych znakach i poprzez znaki, aby ustanowić nową rzeczywistość zbawczą – Kościół.

W dokumencie Międzynarodowej Komisji Teologicznej pt. *Wybrane zagadnienia z eklezjologii* (1985) podkreśla się, że fundacja Kościoła jest częścią trynitarniej ekonomii zbawczej, ma charakter dynamicznego rozwoju i obejmuje dziesięć etapów². Należy je rozpatrywać łącznie i całościowo, jako ewolucyjny proces w historii Objawienia (Sobór Watykański II, 1986, nr 2). Zadaniem Eklezji jest kontynuowanie misji samego Chrystusa, czyli głoszenie i urzeczywistnianie Królestwa Bożego wśród wszystkich narodów wszystkich czasów (Sobór Watykański II, 1986, nr 5; Kongregacja Nauki Wiary, 2000, nr 18–19; Paciorek A., 2008, s. 810–812). Jezus pragnie, aby *Basileia* przeniknęła wszystkie obszary rzeczywistości, a dokonać tego może tylko założony przez Niego Kościół.

² Są to: 1) starotestamentalne obietnice dotyczące ludu Bożego, które dostrzega się w nauczaniu Jezusa i które zachowują całą swoją moc zbawczą; 2) wezwanie Jezusa do nawrócenia i wiary w Niego, kierowane do wszystkich ludzi; 3) powołanie i ustanowienie Dwunastu jako znaku przyszłego odnowienia Izraela; 4) nadanie imienia Szymonowi Piotrowi, jego szczególnie miejsce w gronie uczniów i jego misja; 5) odrzucenie Jezusa przez Izrael i „pęknięcie” pomiędzy ludem Starego Przymierza i uczniami Jezusa; 6) historyczny fakt, że Jezus podczas ustanowienia Eucharystii oraz w swej dobrowolnie przyjętej męce i śmierci nieustannie głosi powszechne królestwo Boże, które polega na darze życia wszystkim ludziom; 7) odbudowanie, dzięki zmartwychwstaniu Pana, złamanej wspólnoty pomiędzy Jezusem i Jego uczniami oraz wprowadzenie ich – po wydarzeniach paschalnych – we właściwe życie eklezjalne; 8) zesłanie Ducha Świętego, który czyni z Kościoła prawdziwe dzieło Boga; 9) posłanie uczniów do pogan i powstanie Kościoła pogan; 10) ostateczne zerwanie między „prawdziwym Izraelem” i judaizmem (Commission théologique internationale, 1988, s. 323–363). W polskim wydaniu pominięto punkt 6 (Międzynarodowa Komisja Teologiczna, 2000b, s. 201–202).

Wśród wspomnianych faz eklezjogenezy można wyróżnić dwa konstytutywne wydarzenia o charakterze znaku, świadczące o założycielskiej inicjatywie Jezusa. Pierwsze wiąże się z wyznaniem mesjańskiej wiary Szymona Piotra w okolicy Cezarei Filipowej, które skutkuje nadaniem mu przez Mistrza nowego imienia i zapowiedzią fundacji Eklezji (Mt 16, 16–18); drugie – to ustanowienie Eucharystii (Mk 14, 22–24; Mt 26, 26–28; Łk 22, 19–20; 1 Kor 11, 23–25). W niniejszym artykule autor skoncentruje się na tym drugim. Ukáže fundamentalne znaczenie ustanowienia Eucharystii w procesie powstawania Eklezji. W ten sposób wskaże na przedpaschalne korzenie Kościoła i na jego boską (Chrystusową) genezę.

1. Jezus gromadzi uczniów i ustanawia Dwunastu

Eklezjotwórcze inicjatywy Jezusa historycznego ogniskują się na gromadzeniu wokół siebie uczniów. Punktem kulminacyjnym tego procesu jest ustanowienie z większej grupy uczniów Dwunastu (zob. Mk 3, 13–19; Mt 10, 1–4; Łk 6, 12–16). Reprezentują oni dwanaście pokoleń Izraela i są załącznikiem odnowionego ludu Bożego czasów ostatecznych, czyli Kościoła. To właśnie oni zapewniają trwałą pamięć nauczania i czynów Jezusa oraz symbolizują prawdziwość przekazu o Nim. Stanowią w tym sensie centrum zgromadzenia (Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2009, s. 18–19; Lohfink G., 2006, s. 145–150). W tychże uczniach rozpoczyna się nowe stworzenie Izraela i objawia się panowanie Boga. Ustanawiając Dwunastu Jezus proklamuje Królestwo Boże. Stanowią oni nową rodzinę Bożą, zebraną przez Jezusa, umiłowaną przez Boga i ubogaconą Jego Królestwem (Łk 12, 32). Uczniowie otrzymują nie tylko obietnicę *Basilei*, lecz widzialny i namacalny w niej udział już tu na ziemi (Mk 10, 29–30). „Czas się wypełnił” (Mk 1, 15) i Bóg dokonał już swego dzieła, którym teraz obdarowuje nowy lud Boży (Lohfink G., 2005, s. 203–205, 208–216, 247–251; Lohfink G., 2006, s. 154–157).

Królestwo głoszone przez Jezusa jako panowanie Boga uzyskuje w znaku ustanowienia Dwunastu swój historyczny wymiar. Zgromadzona przez Mistrza wspólnota uczniów jest egzemplifikacją aktualnego działania Boga w świecie. W ten sposób objawia się On w historii jako żywy Pan i protagonista dziejów. *Basileia*, dzięki przepowiedaniu Jezusa Chrystusa, a później Kościoła, jest wydarzeniem zawsze terażniejszym (Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2007, s. 58–59).

Ewangelia Marka opisując powołanie Dwunastu koncentruje się na ich potrójnym zadaniu: „aby Mu towarzyszyli”, „by mógł wysyłać ich na głoszenie nauki”, „by mieli władzę wypędzać złe duchy” (Mk 3, 14–15).

Uczniowie mają przede wszystkim tworzyć wspólnotę i formować się przez dar „bycia” z Jezusem, aby w przyszłości ukształtował się, na podstawie tej formacji, Izrael czasów ostatecznych. Dzięki przebywaniu z Nauczycielem mogą poznać Jego wyjątkową tożsamość, jedność z Ojcem i stać się świadkami Jego tajemnicy. Tych Dwunastu ma zostać wysłannikami, czyli apostołami Jezusa. Ich misją jest przekazywanie tego, czego sami doświadczyli towarzysząc Mistrzowi, a przede wszystkim dzielenie się Jego słowami i czynami, a w konsekwencji Nim samym. Nauka, którą mają głosić nie należy do nich, podobnie i posiadana władza „nad złymi duchami”. Naśladują swego Nauczyciela i tak jak On proklamują i służą *Basilei* (Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2009, s. 19; Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2007, s. 147–157; Rabczyński P., 2018, s. 377–390).

Jak zauważa Gerhard Lohfink (2005, s. 206–207; 2006, s. 14–17), racją fundacji Kościoła jest fakt, że Królestwo Boże (panowanie Boga) potrzebuje przestrzeni, konkretnego umiejscowienia, społeczności, w której się ono ujawni. Prawdą jest, że sam Jezus Chrystus uosabia *Basileę*, reprezentuje ją, ale potrzebuje ona także ludu, w którym Bóg objawia swą sprawiedliwość i dzięki któremu Jego panowanie obejmie wszystkich ludzi, wszystkich czasów. Tak więc genezę Eklezji należy upatrywać w Jezusowej inicjatywie ustanowienia Dwunastu, którzy stanowią początek Izraela czasów ostatecznych.

2. Jezus jednoczy uczniów na wspólnym posiłku

Eklezjogeneza dokonuje się na kanwie proklamacji i urzeczywistniania się Królestwa Bożego. O „już” panowania Boga świadczy obfitość zbawienia ukazana w czynach Jezusa. Bezpośrednio po powołaniu pierwszych uczniów Mistrz z Nazaretu naucza i uzdrowia, objawia swą mesjańską godność (Mk 1, 16–39; J 2, 1–12) (Lohfink G., 2005, s. 216–220; Ratzinger J., 1971, s. 207–212). Przykładem hojności Boga związanej z nadejściem Jego *Basilei* jest opowiadanie o rozmnożenia chleba (Mk 6, 30–44; 8, 1–10; Mt 14, 13–21; 15, 32–39; Łk 9, 10–17; J 6, 1–15). Posiłek przygotowany przez Jezusa i Jego uczniów jest znakiem ostatecznego królowania Boga, które już się rozpoczęło; obrazem świątecznej uczy Izraela czasów ostatecznych, czyli nowego ludu Bożego, obejmującego wszystkie narody. Jezus nie tylko gromadzi uczniów, ale także zaprasza ich na wspólny posiłek, jednoczy wokół stołu. W ten sposób Kościół uczestniczy w uczcie królowania Boga (Lohfink G., 2005, s. 221–228).

Wyjątkową wspólnotę stołu z Dwunastoma stwarza Jezus podczas Ostatniej Wieczerzy, kiedy ustanawia Eucharystię. Mistrz świętuje ucztę

paschalną³ nie ze swoją naturalną rodziną, jak nakazuje żydowski zwyczaj, lecz z wybranymi uczniami – nową rodziną Bożą – zarodkiem Kościoła (Benedykt XVI, 2007a, nr 10; Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2008, s. 95–98; Kasper W., 2005, s. 130–131). Posilek ten jest najwyraźniejszym i najpiękniejszym symbolem komunii z Jezusem i Dwunastu między sobą. Jest znakiem wspólnoty życia i radykalnej otwartości na siebie, która wyraża się w służbie (por. J 15, 15; Łk 22, 24–27). Ostatniej Wieczerzy towarzyszy umywanie nóg uczniom (czynność niewolnika, sługi) oraz wypełniona miłością do Dwunastu mowa pożegnalna Jezusa (J 13–17). Wyznaczają one szczególny etos ucznia – prawo moralne Kościoła, które G. Lohfink (2005, s. 279–280) nazywa „służbą stołu królestwa Bożego”. Zachowanie Mistrza, Jego „służba stołu”, jest obrazem uczyty w *Basilei* Boga. Eucharystia jest w tym sensie uczcą Królestwa Bożego, podczas której uczniowie wiernie naśladowują Jezusa i trwają we wzajemnej jedności.

Podczas Ostatniej Wieczerzy Jezus wyjaśnia Dwunastu sens swojej śmierci. Sprzyjał temu rytuał uczyty paschalnej i wykorzystywane podczas niej znaki: gorzkie zioła, niekwaszony chleb, baranek, kielich *Kidusz* (pierwszy kielich), kielich *Haggady* (drugi kielich), kielich błogosławieństwa (trzeci kielich), kielich *Hallel* (czwarty kielich), które uobecniały wyzwoleń z Egiptu i oczekiwanie na Mesjasza (Lohfink G., 2005, s. 289–290; Gnilk J., 2005, s. 372–373). Nauczyciel wplata w tradycyjny przebieg posiłku paschalnego nowe treści i poddaje je interpretacji (Kasper W., 2005, s. 81–82; Rubinkiewicz R., 1997, s. 56–58). Opisy ewangelistów są związane, ograniczają się tylko do podania istotnych słów Mistrza, które powtarzano później podczas liturgii eucharystycznej. Pomimo skąpego przekazu zawiera on bogate treści teologiczne.

Istnieją cztery relacje o ustanowieniu Eucharystii, w których można wyróżnić dwa modele przekazu: Marka i Mateusza (Mk 14, 22–25; Mt 26, 26–29) oraz Łukasza i Pawła (Łk 22, 15–20; 1 Kor 11, 23–25). Pomijając szereg zagadnień szczegółowych należy zauważyć, że choć posiadają one charakterystyczne różnice, to jednak nie są wykluczające, czy też przeciwstawne. Odwołują się do innego starotestamentalnego tła i są świadectwem recepcji słów Pana ze strony rodzącego się Kościoła (Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2011, s. 138–140; Kudasiewicz J., 1997, s. 64–66).

Zgodnie z opisem synoptyków, Jezus wziął chleb, wypowiedział nad nim błogosławieństwo, połamał go i rozdzielił między Dwunastu. Wyjaśnił, że ten przełamany dar jest Jego Ciałem (Mk 14, 22). Oznacza więc

³ Z opisu synoptyków wynika, że Ostatnia Wieczerza była uczcą paschalną (Mk 14, 12–16; Mt 26, 17–19; Łk 22, 15–16). W Ewangelii Janowej sytuuje się ją w przeddzień Paschy (J 13, 1) (Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2011, s. 118–127; Gnilk J., 2005, s. 370–372; Kudasiewicz J., 1997, s. 70–72).

Jego samego i jest zapowiedzią śmierci krzyżowej. W znaku przełamane go chleba Jezus daje uczniom udział w swoim życiu, uczy służenia sobie nawzajem oraz prowadzi do widzialnej i doświadczanej wspólnoty. Na końcu wieczerzy Mistrz odmówił modlitwę dziękczynną nad kielichem z winem i dodał, że jest to Jego Krew, krew Przymierza, która będzie wylana za wielu (zob. Mk 14, 23–24; Mt 26, 27–28). Mówiąc o przelaniu Krwi Jezus ponownie zapowiada swoją śmierć. Ale nie tylko. Użyte pojęcie „krew Przymierza” jest odwołaniem do aktu założycielskiego Izraela, który dokonał się pod Synajem poprzez obrzęd pokropienia ołtarza i ludu krwią ofiarą (Wj 24, 4–11). Słowa Nauczyciela nad kielichem oznaczają, że Jego Krew nie zostanie przelana bezowocnie, śmierć nie będzie daremna. Odnowia ona i wypełnia dawne przymierze Boga z Izraelem i ustanawia nowe – we Krwi Jezusa (zob. Jr 31, 31–34). Jest to więc nowy akt założycielski Izraela, jego nowe stworzenie. Tak rodzi się Izrael czasów ostatecznych – Kościół (Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2008, s. 76–77; Lohfink G., 2005, s. 291–294; Gnilka J., 2005, s. 377–380; Kasper W., 2005, s. 125–126; Witaszek G., 1997, s. 31–34; Kudasiewicz J., 1997, s. s. 76–82).

Krew Jezusa, zgodnie z przekazem Marka i Mateusza (Mk 14, 24; Mt 26, 28), będzie wylana za „wielu”. Wyrażenie to należy najpierw odnieść do Izraela. Świadczy o tym fakt, że Jezus gromadzi na Ostatniej Wieczerzy Dwunastu – przedstawiciele ludu dwunastu pokoleń oraz że nawiązuje do przymierza synajskiego, które Bóg zawarł z Izraelem i teraz pragnie je z nim odnowić. Jednak trzeba także wziąć pod uwagę, że słowa o „wielu” zostały zaczerpnięte z Księgi Izajasza, a dokładniej z czwartej pieśni Sługi Pańskiego (Iz 52, 13–53, 12), i oznaczają tam narody pogańskie. W tym kontekście wyrażenie nabiera uniwersalności i odnosi się najpierw do ludu Bożego Starego Testamentu, a przez niego również do innych narodów. Jezus umiera więc za Izrael i za narody. Należy jeszcze wyjaśnić, że Sługa Pański z Księgi Izajasza to prześladowany i pokonany przez pogan Izrael. Jezus utożsamiał się z tym obrazem i sam siebie postrzegał jako zwyciężonego Sługę Pańskiego. Lud Przymierza jest znakiem Boga dla narodów, ich błogosławieństwem. Ofiara z życia Jezusa za Izrael jest równocześnie ofiarą za narody pogańskie. Wyrażenie „za wielu” należy więc rozumieć jako „za wszystkich” (Lohfink G., 2015, s. 117–121; Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2011, s. 147–150; Kasper W., 2005, s. 126–127; Kudasiewicz J., 1997, s. 79–80).

Mimo że tylko u Łukasza i Pawła w opisie Ostatniej Wieczerzy zawarte jest polecenie powtarzania, tego co się dokonało („To czyńcie na moją pamiątkę”), to jednak także Marek i Mateusz rozumieją słowa Jezusa jako ustanowienie nowego znaku – Eucharystii. To, czego Mistrz dokonał z Dwunastoma po raz pierwszy, musi być kontynuowane we wspólnocie

Kościół. Nauczyciel nie nakazał powtarzania całej Ostatniej Wieczerzy, uczytu paschalnej, którą spożył z uczniami. Polecenie Jezusa odnosi się do nowego znaku – słów i gestów nad chlebem i winem, które On uczynił jako nowość (Benedykt XVI, 2007, nr 11; Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2011, s. 151–155; Kasper W., 2005, s. 86–90).

Jezus kończy Ostatnią Wieczerzę bardzo osobistą, a zarazem uroczystą proklamacją, którą można odnaleźć w Ewangelii Marka i Łukasza. W logionie tym stwierdza, że nie będzie już pił z owocu winnego krzewu, aż do dnia, w którym będzie pił go w Królestwie Bożym (zob. Mk 14, 25; Łk 22, 18). Pierwsza część wypowiedzi Mistrza jest zapowiedzią Jego śmierci. Druga natomiast każe patrzeć na nią z perspektywy eschatologicznej. Śmierć Jezusa jest ostatecznym potwierdzeniem Jego orędzia o *Basilei*. Nauczyciel pojmuje swoją śmierć jako wydarzenie zbawcze. Przyjmuje ją ufnie, zgodnie z wolą Boga, jako część swego mesjańskiego posłannictwa. W przywołanych słowach Jezus niejako podsumowuje całą swoją ziemską misję, plasując ją w eschatologicznej perspektywie zbliżającego się Królestwa Bożego (Gnilka J., 2005, s. 374–376; Kasper W., 2005, s. 102, 122–123).

3. Hermeneutyka teologiczna Ostatniej Wieczerzy

Jak zauważa Joachim Gnilka (2005, s. 378–390), w hermeneutyce teologicznej Ostatniej Wieczerzy można dostrzec trzy główne idee interpretacyjne: zadośćuczynienie, zastępstwo i Przymierze. Dwie pierwsze zawarte są w tekstach Marka i Mateusza przy podaniu kielicha („moja Krew Przymierza, która za wielu będzie wylana”), natomiast u Łukasza i Pawła – przy podaniu chleba („Ciało moje, które za was będzie wydane”). Sformułowania użyte przez Jezusa świadczą, że Jego śmierć jest zastępczą dobrowolną ofiarą o charakterze ekspiacyjnym. Idea Przymierza zawiera się w słowach wypowiedzianych przy podaniu kielicha. Śmierć Mistrza zapewnia nową wspólnotę z Bogiem w obliczu oczekiwania na Jego Królestwo. Wobec zanegowania misji Jezusa przez naród wybrany, Bóg zawiera Nowe Przymierze. Izrael, odrzucając zapowiadane przez Jezusa panowanie Boga (i tym samym mesjańskie posłannictwo Jezusa), w ten sposób zaprzeczył celowi swej egzystencji, to jednak umierając za Izraela i za inne narody Jezus podtrzymał obietnicę zbawienia daną niegdyś ludowi dwunastu pokoleń i rozszerzył ją na pogan. Uczestnictwo w Nowym Przymierzu zapewnia udział w *Basilei*. Staje się to możliwe i dostępne dla wszystkich ludzi wszystkich czasów, ponieważ pożegnalna uczta Nauczyciela z Dwunastoma jest ukierunkowana przez Jezusa na powtarzanie. Pozostaje

On na zawsze w znakach chleba i wina ze swymi uczniami (Lohfink G., 2005, s. 299–305; Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2009, s. 20–21; Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2011, s. 128–138, 141–147; Kasper W., 2005, s. 83–84).

Śmierć Jezusa antycypowana podczas Ostatniej Wieczerzy jest zadośćuczynieniem za obciążony winą odrzucenia Mesjasza Izrael i jednocześnie odnowieniem przymierza synajskiego. Już nie świątynia, lecz sam Jezus, oddając swe życie, stał się miejscem ostatecznego przebłagania. Stół, wokół którego Nauczyciel gromadzi i jednoczy uczniów na wspólnym posiłku symbolizuje nowe centrum kultu ludu Bożego. Uczta paschalna Mistrza i Dwunastu jest ostatecznym znakiem na nowo podarowanego zbawienia, które ma docierać do wszystkich narodów przez Izrael czasów ostatecznych, czyli Kościół (Lohfink G., 2005, s. 295–296). Joseph Ratzinger (2009, s. 21) wyjaśnia, że tak jak w przeszłości Izrael upatrywał swoje centrum i źródło jedności w świątyni jerozolimskiej oraz we wspólnotowej celebracji Paschy, tak współcześnie nowa uczta Pańska – Eucharystia – jest węzłem komunii nowego ludu Bożego. Eklezja, sprawując pamiętkę Ostatniej Wieczerzy, łączy w jedno wyznawców Chrystusa znacznie bardziej niż świątynia z kamienia.

Podczas ustanowienia Eucharystii zwiastowane przez Jezusa Królestwo Boże, rozumiane jako pełne miłości i dobroci panowanie Boga, konkretyzuje się i nabiera właściwego kształtu. W antycypowanej śmierci Jezusa osiąga swoje rozstrzygające znaczenie. Ostatnia Wieczerza pokazuje, że panowanie Boga łączy się z Jego uniżeniem, z cierpieniem, prześladowaniem i ofiarą z życia. Otwarcie się na *Basileę* i przyjęcie jej wymaga zgody człowieka. Od czasu Ostatniej Wieczerzy nie można mówić o Królestwie Bożym bez przywoływania śmierci Jezusa (Lohfink G., 2005, s. 305–306; Lohfink G., 2006, s. 36–37).

Podczas Ostatniej Wieczerzy, która jest antycypacją dobrowolnie przyjętej męki i śmierci krzyżowej Jezusa oraz zapowiedzią *Basilei*, gdy Jezus ustanawia Eucharystię, dokonuje się fundacja Izraela czasów ostatecznych – Kościoła. Eklezja rodzi się w czasie uczty paschalnej, gdy Mistrz mówi o czekającej Go śmierci i objaśnia ją w znakach chleba i wina. To, czego Nauczyciel dokonał wraz z Dwunastoma jest kontynuowane i uobecniane podczas sprawowania każdej Eucharystii. Kościół w trakcie celebracji eucharystycznej przypomina, że śmierć Jezusa przyniosła przebaczenie i nowe życie, odnowiła przymierze z Izraelem. Świętuje w ten sposób swoje wydarzenie założycielskie. Wspólnoty popaschalne odnajdują swoją tożsamość gromadząc się na modlitwie, wokół stołu eucharystycznego. Celebrowanie Uczty Pana było od początku najważniejszym zgromadzeniem i wyrazem jedności Eklezji. Kultyczne uobecnienie ofiary Jezusa Chrystusa

sprawia, że Kościół wciąż się rodzi, odnawia, pogłębia i poszerza swoje oddziaływanie zbawcze. Eucharystia jest miejscem nieprzerwanych narodzin Kościoła, w którym Jezus stale na nowo go buduje. Obecność i działanie Ducha Świętego we wspólnocie wierzących w Chrystusa poświadcza permanentną eklezjogenezę (Benedykt XVI, 2007a, nr 31; Lohfink G., 2005, s. 329–381; Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2009, s. 30–31; Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2011, s. 150–151).

Fundacja Kościoła ma swoje korzenie w ustanowieniu Izraela. Od niego wychodzi, rozwija je i doprowadza do celu – stworzenia ludu Bożego dwunastu pokoleń czasów ostatecznych. Tak jak podczas wieczerzy paschalnej dokonuje się uobecnienie historii założycielskiej Izraela, tak podczas Eucharystii uobecnia się fundacja nowego ludu Bożego – Kościoła. Chrystus, który umarł i zmartwychwstał, jest żywym Synajem, a ci, którzy tworzą z Nim jedno, stanowią wybrane i definitywne zgromadzenie ludu Bożego. Celebracja eucharystyczna jest szczególnym miejscem, gdzie Eklezja żyje wspomnieniem swego początku, gdzie przechowuje własną pamięć o ustanowieniu przez Jezusa Chrystusa. Wspólnota eklezjalna, uczestnicząc w Eucharystii, partycypuje w uczcie paschalnej Jezusa, w Jego śmierci i zmartwychwstaniu, a przez to otrzymuje udział w Jego Królestwie, czyli zbawienie. Eucharystia jest wspomnieniem uobecniającym wydarzenia założycielskiego Kościoła (Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2009, s. 25–27; Lohfink G., 2005, s. 329–397). Tak więc Eklezji nie można oddzielić od Eucharystii, bowiem *communio* wspólnoty nie istnieje bez *communio* sakramentalnej (Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2008, s. 80–82, 85–86).

Jan Paweł II (2003, nr 21), w encyklice *Ecclesia de Eucharistia*, podkreślił przyczynowy związek pomiędzy Eucharystią a początkiem Kościoła. Zwrócił uwagę, że gesty i słowa Jezusa podczas Ostatniej Wieczerzy położyły fundament nowej wspólnoty mesjańskiej, ludu Nowego Przymierza. Benedykt XVI (2007a, nr 14) rozwinął myśl swego poprzednika w adhortacji *Sacramentum caritatis*, nazywając Eucharystię przyczynową zasadą Kościoła. Natomiast Walter Kasper (2005, s. 117, 133–136), powołując się na kościelne nauczanie magisterialne o wewnętrznym związku Eucharystii i Eklezji, skonstatował, że „Kościół jest wszędzie tam, gdzie chrześcijanie gromadzą się wokół Stołu Pańskiego, by celebrować Ucztę Pana”. Eucharystia buduje Kościół, a Kościół sprawuje Eucharystię. *Ubi eucharistia, ibi ecclesia*.

Zakończenie

Ustanowienie Eucharystii należy do konstytutywnych wydarzeń w dziele fundacji Kościoła. Jezus, świadomy swego mesjańskiego (zbawczego) posłannictwa, podczas Ostatniej Wieczerzy świętował Paschę z Dwunastoma. Antycypował w ten sposób swoją śmierć na krzyżu. W znakach chleba i wina ofiarował uczniom samego siebie oraz wyjaśnił, że oddaje swoje życie jako zadośćuczynienie za niewiarę ludu Bożego. Odwołując się do symboliki uczty paschalnej i ksiąg Starego Testamentu wyjaśnił sens swojej śmierci – ponowne zgromadzenie Izraela w obliczu bliskiego nadejścia Królestwa Bożego. Zawarł Nowe Przymierze „we Krwi swojej”, dzięki któremu wszyscy mają możliwość zbawienia. Ufundował w ten sposób lud Boży czasów ostatecznych – Kościół. Stworzył nową rodziną Bożą, która będzie się gromadzić i jednoczyć wokół stołu eucharystycznego. Eklezja zawdzięcza swe istnienie ofierze z życia, którą Jezus złożył na krzyżu, a objawił jej sens podczas swego ostatniego posiłku z Dwunastoma (Lohfink G., 2015, s. 119).

Joseph Ratzinger (2009, s. 22–23; 2011, s. 151) nazywa Eucharystię „trwałym początkiem i centrum Kościoła”, a Jej ustanowienie „aktem założycielskim” Eklezji. Kościół rodzi się z Eucharystii, z Niej czerpie swą jedność i swoje posłannictwo. Działanie Jezusa w znakach i poprzez znaki podczas Ostatniej Wieczerzy powołało do życia nowy lud Boży, lud nowego Przymierza z Bogiem. Tym samym Jezus włączył Dwunastu w swoją wyjątkową relację z Ojcem i powierzoną Mu przez Niego misję zgromadzenia wszystkich ludzi wszystkich czasów. Uczniowie stają się Kościołem Boga poprzez komunię z Ciałem i Krwią Jezusa. Tak więc lud Nowego Przymierza bierze swój początek i wyrasta z Eucharystii.

Ukazanie fundamentalnego znaczenia ustanowienia Eucharystii w procesie powstawania Kościoła uwiarygadnia przedpaschalne korzenie Eklezji oraz jej boską (chrystusową) genezę. Fundacja Izraela czasów ostatecznych została zapoczątkowana przez Jezusa w czasie Jego ziemskiego życia. Widać to bardzo wyraźnie w akcie powołania Dwunastu, a następnie podczas Ostatniej Wieczerzy, kiedy Mistrz podaje im swoje Ciało i Krew jako znak Nowego Przymierza. Zmartwychwstanie nie zmienia przedpaschalnej struktury Kościoła opartej na fundamencie Dwunastu, ale ją potwierdza. Eklezja funkcjonuje w porządku, który Jezus ustalił na początku swojej publicznej działalności (wybór Dwunastu) i w czasie antycypacji swojej śmierci podczas ostatniej uczty paschalnej (ustanowienie Eucharystii). Śmierć Jezusa zamyka Jego ludzką historię, ale nie kończy Jego misji. Ona nadal trwa dzięki posłudze Dwunastu i ich następców w Kościele. Nie można więc mówić o dwóch różnych wspólnotach eklezjal-

nych: pierwszej, zgromadzonej wokół Jezusa historycznego i drugiej, popaschalnej, zgromadzonej wokół Chrystusa wiary. Jezus Chrystus chciał założyć Kościół jako instytucję zbawczą i rzeczywiście ją ufundował. Eklezja nie jest tworem czysto socjologicznym, a więc tylko historycznym, naturalnym. Pochodzi od Jezusa Chrystusa przez i za pośrednictwem Dwunastu (Międzynarodowa Komisja Teologiczna, 2000a, s. 23–25; Benedykt XVI, 2007b, s. 32–39; Ratzinger J. – Benedykt XVI, 2008, s. 81–82). Ma więc boską genezę i dzięki temu należy także do rzeczywistości ponadhistorycznej, nadprzyrodzonej. Jest misterium zanurzonym w dziejach. Dzięki Eklezji, która permanentnie rodzi się z Eucharystii, Chrystus jest zawsze nam bliski i współczesny.

USTANOWIENIE EUCHARYSTII W DZIELE FUNDACJI KOŚCIOŁA

(STRESZCZENIE)

We współczesnej eklezjologii podkreśla się, że całe życie Jezusa Chrystusa miało charakter eklezjotwórczy. Genezy Kościoła nie łączy się z pojedynczym wydarzeniem. Fundacja Eklezji należy do trynitarniej ekonomii zbawczej Boga i jest dynamicznym procesem. Można wyróżnić dziesięć etapów eklezjogenezy, a wśród nich dwa kluczowe, świadczące o założycielskiej inicjatywie Jezusa. Pierwszy to wyznaczenie mesjańskiej wiary Szymona Piotra w okolicy Cezarei Filipowej, które skutkuje nadaniem mu przez Mistrza nowego imienia i zapowiedzią fundacji Eklezji; drugi to ustanowienie Eucharystii. Podczas Ostatniej Wieczerzy Jezus świętował Paschę z Dwunastoma. Antycypował w ten sposób swoją śmierć na krzyżu jako zastępczą dobrowolną ofiarą o charakterze ekspiacyjnym. Odwołując się do symboliki uczytu paschalnej i ksiąg Starego Testamentu, wyjaśnił sens swojej śmierci – ponowne zgromadzenie Izraela w obliczu bliskiego nadejścia Królestwa Bożego. Zawarł Nowe Przymierze „we Krwi swojej”, dzięki któremu wszyscy mają możliwość zbawienia. Ufundował w ten sposób lud Boży czasów ostatecznych – Kościół.

THE ESTABLISHMENT OF THE EUCHARIST IN THE PROCESS OF THE FOUNDATION OF THE CHURCH

(SUMMARY)

The contemporary ecclesiology emphasises the Church-building character of the life of Jesus Christ. The genesis of the Church is not linked with a single event. The foundation of the Ecclesia belongs to the trinitarian economy of God and is a dynamic process. One can distinguish between ten different stages of ecclesio-genesis, including two key ones that prove the founding initiative of Jesus. The first one is Simon Peter's confession of messianic faith in the vicinity of Caesarea Philippi, which results in the Master giving him a new name and proclaiming the foundation of the Ecclesia. The second one is the establishment of the Eucharist. During the Last Supper Jesus

celebrated Passover with the Twelve. In this way, He anticipated His death upon the cross as a voluntary propitiation. By referring to the symbolism of the passover feast and the books of the Old Testament, He explained the meaning of His death – reassembling Israel in the light of the coming of the kingdom of God. He makes a new Covenant “in His own blood”, owing to which all people have a chance for salvation. In this way, He founded the People of God of the ultimate times – the Church.

BIBLIOGRAFIA

- Benedykt XVI, 2007a, *Adhortacja apostolska Sacramentum caritatis*, Libreria Editrice Vaticana, Watykan.
- Benedykt XVI, 2007b, *Blisko, najbliżej Chrystusa. Apostołowie i pierwsi uczniowie*, W drodze, Poznań.
- Commission théologique internationale, 1988, *Thèmes choisis d'écclésiologie (1985)*, w: Commission théologique internationale, *Textes et documents (1969–1985)*, Cerf, Paris, s. 323–362.
- Gnilka Joachim, 2005, *Jezus z Nazaretu*, Wydawnictwo M, Kraków.
- Jan Paweł II, 2003, *Encyklika Ecclesia de Eucharistia*, Libreria Editrice Vaticana, Watykan.
- Kasper Walter, 2005, *Sakrament jedności. Eucharystia i Kościół*, Jedność/Herder, Kielce.
- Kongregacja Nauki Wiary, 2000, *Deklaracja Dominus Iesus*, Libreria Editrice Vaticana, Watykan.
- Kudasiewicz Józef, *Teksty ustanowienia Eucharystii*, w: Stefan Szymik (red.), *Biblia o Eucharystii*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin, s. 63–82.
- Lohfink Gerhard, 2005, *Czy Bóg potrzebuje Kościoła? O teologii ludu Bożego*, W drodze, Poznań.
- Lohfink Gerhard, 2006, *Czy Jezus głosił utopię?*, W drodze, Poznań.
- Lohfink Gerhard, 2015, *Przeciw banalizacji Jezusa*, Wydawnictwo Święty Wojciech, Poznań.
- Loisy Alfred, 1904, *L'Évangile et l'Église*, Bellevue, Paris.
- Międzynarodowa Komisja Teologiczna, 2000a, *Apostolskość Kościoła i sukcesja apostolska (1973)*, w: Janusz Królikowski (red.), *Od Wiary do Teologii. Dokumenty Międzynarodowej Komisji Teologicznej 1969–1996*, Wydawnictwo Księży Sercanów, Kraków, s. 19–31.
- Międzynarodowa Komisja Teologiczna, 2000b, *Wybrane zagadnienia z eklezjologii (1985)*, w: Janusz Królikowski (red.), *Od wiary do teologii. Dokumenty Międzynarodowej Komisji Teologicznej 1969–1996*, Wydawnictwo Księży Sercanów, Kraków, s. 197–236.
- Nawracała Tomasz, 2011, *Gdzie jest basileia? Biblijne, historyczne i teologiczne aspekty współczesnej dyskusji na temat królestwa Bożego*, Poznańskie Studia Teologiczne 25, s. 173–211.
- Paciorek Antoni, 2008, *Ewangelia według świętego Mateusza, rozdziały 14–28. Nowy Komentarz Biblijny*, t. 1, cz. 2, Edycja Świętego Pawła, Częstochowa.
- Penna Romano, 2011, *DNA chrześcijaństwa. Tożsamość chrześcijan*, Wydawnictwo OO. Franciszkanów Bratni Zew, Kraków.
- Rabczyński Paweł, 2018, *Ustanowienie Dwunastu w dziele fundacji Kościoła*, Studia Elbląskie 19, s. 377–390.
- Ratzinger Joseph, 1971, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, Znak, Kraków.

- Ratzinger Joseph – Benedykt XVI, 2007, *Jezus z Nazaretu, cz. 1, Od chrztu w Jordanie do Przemienienia*, Wydawnictwo M, Kraków.
- Ratzinger Joseph – Benedykt XVI, 2008, *Patrzeć na Przebitego. Szkice o chrystologii duchowej*, Wydawnictwo Salwator, Kraków.
- Ratzinger Joseph – Benedykt XVI, 2009, *Kościół. Wspólnota w drodze, Jedność*, Kielce.
- Ratzinger Joseph – Benedykt XVI, 2011, *Jezus z Nazaretu, cz. 2, Od wjazdu do Jerozolimy do Zmartwychwstania, Jedność*, Kielce.
- Rubinkiewicz Ryszard, *Eucharystia źródłem jedności*, w: Stefan Szymik (red.), *Biblia o Eucharystii*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin, s. 51–61.
- Rusecki Marian, 1997, *Dlaczego niektórzy akceptują Chrystusa, a odrzucają Jego Kościół?*, w: Marian Rusecki (red.), *Problemy współczesnego Kościoła*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin, s. 107–116.
- Rusecki Marian, 2014, *Traktat o Kościele*, Wydawnictwo KUL, Lublin.
- Seweryniak Henryk, 1996, *Święty Kościół powszedni*, Wydawnictwo: Biblioteka Więzi, Warszawa.
- Sobór Watykański II, 1986, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Pallottinum, Poznań, s. 105–166.
- Witaszek Gabriel, 1997, *Eucharystia jako Nowe Przymierze (Jr 31, 31-34)*, w: Stefan Szymik (red.), *Biblia o Eucharystii*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin, s. 21–34.

